

Els moriscos catalans eren d'origen nord-africà?

Autor: Marc Pons
Data de publicació: 02-03-2022

La investigació moderna desmenteix el fals mite d'una invasió àrab que va dividir la península Ibèrica en dos blocs ètnics. En Marc Pons ens en parla avui a El Nacional.cat.

Tortosa, en algun moment de l'any 714. L'exèrcit àrab de Tàriq ibn Ziyad (que tres anys abans havia travessat l'estret de Gibraltar) passava el riu Ebre i iniciava la conquesta militar de l'extrem nord-oriental de la península Ibèrica, el territori que actualment correspon a Catalunya i que en aquell moment era la meitat nord del conventus Tarraconense (una de les tres sotsdivisions de la província hispanovisigòtica de la Tarraconense o Ibèria). Durant segles, la historiografia espanyola es va entestar a relatar aquell fenomen com una invasió, protagonitzada per centenars de milers d'àrabs i de berbers, que va alterar radicalment el paisatge ètnic peninsular. Però les investigacions més recents delaten que l'element àrab i berber va ser molt minoritari, sobretot al nord de l'Ebre. Així doncs, qui eren els moriscos catalans?

La conquesta àrab

Segons la professora Dolors Bramon (de la Universitat de Barcelona), que ha estudiat a bastament aquest fenomen, els àrabs i els berbers islamitzats que van travessar l'estret de Gibraltar durant el primer segle de conquesta i dominació musulmana de la península Ibèrica (711-801) no passaven dels 100.000. Aquesta xifra, que a priori ens pot semblar molt significativa, resultaria molt baixa comparativament als sis o set milions d'habitants que, s'estima, poblaven la Península a principis de la centúria del 700. És a dir, durant els cent primers anys de conquesta i dominació, la suma d'àrabs i berbers no va representar mai més d'un 2% del total de la població peninsular. Llavors, com s'explica la ràpida conquesta del territori peninsular i, sobretot, la també ràpida arabització i islamització d'aquella societat?

La islamització

Estudis recents del Departament d'Història Medieval de la Universitat de Sevilla revelen que, a la península Ibèrica, la

propagació de l'islam va precedir la conquesta militar àrab. És a dir, quan l'exèrcit de Tàriq va entrar a Tortosa i a Lleida (714), l'islam era una confessió que ja era present en aquella societat. Sobretot entre les classes més humils, que la van abraçar com un element alliberador, clarament contraposat al cristianisme que predicaven les jerarquies eclesiàstiques, convertides en una de les potes del poder de la monarquia visigòtica hispànica. No obstant això, la professora Bramon afirma que el procés d'islamització del conjunt de la societat hispanovisigòtica no seria fàcil ni ràpid. En el cas de la futura Catalunya, per exemple, es produiria un èxode important cap al regne dels francs, que seria el primer exili de la nostra història.

Família morisca hispànica (segle XVI) / Font: Germanisches Nationalmuseum Nürnberg

L'arabització

I amb l'arabització d'aquella societat, va passar si fa no fa el mateix. Durant dècades, la llengua col·loquial d'ús majoritari a Turtuixa (Tortosa) o a Làrida (Lleida) va ser el mateix llatí vulgar anterior a la conquesta, amb una progressiva influència de l'àrab i de l'amazic dels nous dominadors, que amb el decurs del temps l'allunyaria de les llengües romàniques de l'altra banda dels Pirineus. Però aquest paisatge multicultural (amb la convivència de tres llengües: llatí vulgar, àrab i amazic) i multiconfessional (amb la convivència de quatre religions: islam, cristianisme, judaisme i paganisme precristià) entraria en crisi, paradoxalment, a mesura que es consolidava la singularitat del món àrab peninsular, és a dir, andalusí, amb la independència política (proclamació de l'emirat de Còrdova, 773) i religiosa (proclamació del califat de Còrdova, 929).

La societat andalusina de Turtuixa i de Làrida

Els estudiosos d'aquella etapa històrica atribueixen aquesta singularitat a una combinació de factors. Per una banda, l'escàs pes demogràfic dels conqueridors (aquell 2% que esmentàvem anteriorment). I per una altra, la rellevància que, en aquella nova societat, van adquirir les oligarquies hispanovisigòtiques arabitzades i islamitzades durant i després de la conquesta. Aquests elements ens permeten traçar un dibuix bastant precís del conjunt de la societat de Turtuixa i de Làrida durant els dos primers segles de dominació àrab (VIII i IX). I ens permeten afirmar que l'empresa àrab va alterar substancialment el paisatge cultural; però, en canvi, no va passar el mateix amb la composició ètnica d'aquelles societats. La societat andalusina de Turtuixa i Làrida tindria la mateixa arrel genètica que els seus veïns i enemics situats a les faldes del Pirineu.

Forn de pa de moriscos hispànics (segle XVI) / Font: Germanisches Nationalmuseum Nürnberg

La mal anomenada "reconquesta"

No obstant això, a les portes de l'any 1000 el llatí vulgar i la confessió cristiana havien desaparegut totalment de Làrida i de Turtuixa. Quan els exèrcits catalans de Ramon Berenguer IV van entrar a Tortosa (1148) i a Lleida (1149) ?les darreres grans places àrabs al territori de la futura Catalunya?, ja no quedava cap vestigi d'aquella antiga diversitat. Aquelles societats havien estat profundament arabitzades i islamitzades, sobretot a partir de l'aparició de l'amenaça carolíngia (conquesta de la Seu d'Urgell i Girona, 785, i Barcelona, 801) i, ben especialment, durant l'etapa de radicalització religiosa imposada pels imperis almoràvit i almohade (segles XI i XII) que van intentar reeditar el califat. I, per reblar el clau, excepte una petita minoria, van ser massivament expulsats cap als dominis musulmans del llevant i del sud peninsulars.

Marc Pons/El Nacional.cat

Enllaç:

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/marc-pons-moriscos-catalans-origen-nord-africa_721110_102.html